

KING OF DEVIL'S ISLAND

reg. Marius Holst / sce. Dennis Magnusson & Eric Schmid / fot. John Andreas Andersen / muz. Johan Söderqvist / mon. Michal Leszczykowski / met Benjamin Helstad (Erling), Trond Nilssen (Olav), Stellan Starsgård (directeur), Magnus Langleite (Ivar) e.a. / pro. Karin Julsrud / NO - FR - SU - PO / 115' / 2010 / dis. ABC

Verhaal

'Leer onze regels en hou je eraan. Wij zorgen dat je krijgt wat je nodig hebt.'

Het is 1915, in een gesticht voor onhandelbaar criminele jongens op een Noors eiland. Sommigen hebben zware misdaden begaan, anderen zitten er al zes jaar omdat ze geld uit het offerblok gestolen hebben. Het regime is keihard. De jongens worden met een nummer aangesproken, moeten zwaar werk doen en worden mishandeld en vernederd. Er ontstaat een onwaarschijnlijke vriendschap tussen Olav, de groepsleider die bijna weg mag, en Erling, die pas aangekomen is en alles in het werk stelt om te ontsnappen. De toestand escaleert wanneer blijkt dat een van de jongens misbruikt wordt door de 'huisvader', een eufemistische benaming voor een bewaker.

Achtergrond

De film is gebaseerd op ware feiten. Er was meer dan één jeugdgevangenis in Noorwegen, maar Bastøy was bedoeld voor de 'hopeloze gevallen' en had de naam de ergste te zijn. Regisseur Marius Holst heeft meer dan tien jaar research gedaan voor zijn film en is op zoek gegaan naar mannen die er vroeger gezeten hadden. Veel van hen hadden nog nooit eerder over hun ervaringen gesproken, omdat er nog steeds een taboe op rust. Voor Holst waren de details over het dagelijkse leven die hij op die manier te horen kreeg heel belangrijk om de sfeer in zijn film juist te krijgen.

De opstand die in de film voorkomt is ook historisch: in 1915 (in mei dan wel, niet in de winter) rebelleerden 29 jongens, waarbij ze een schuur in brand staken. Dat verzet is neergeslagen door een grote politiemacht, die totaal niet in verhouding stond met het aantal opstandelingen.

Bij de eindgeneriek krijg je een kort zwart-witfilmpje te zien dat vroeger in het echte gesticht is opgenomen. Die beelden worden precies zo gebruikt in de film: wanneer Erling en Ivar aankomen, zien we op de achtergrond een groep jongens marcheren, en ook het werk op het veld is net zo afgebeeld als op het historische materiaal.

Er kon niet op het eigenlijke eiland gefilmd worden, want tegenwoordig is er op Bastøy een modelgevangenis waar de bewakers niet gewapend zijn, de gevangenen in kamers wonen waarvan ze zelf de sleutel hebben en waar ze verantwoordelijk zijn voor kleine bedrijfjes. Dat heeft blijkbaar succes: het percentage recidivisten is veel kleiner dan in andere, 'gewone' gevangenissen. Er bestaat een Nederlandse documentaire over die modelgevangenis (*Bastoy* van Michel Kapteijns).

Thema's

Een belangrijk thema is rechtvaardigheid. Erling lijkt op het eerste gezicht bereid om de straf voor zijn misdaad te accepteren. Blijkbaar heeft hij iemand gedood, hoewel we nooit achter de omstandigheden van die daad komen. Maar wanneer macht misbruikt wordt, komt hij in opstand. Op dat moment wijst hij Olav erop dat die zich als groepsleider onttrekt aan zijn verantwoordelijkheden.

Macht wordt op allerlei manieren misbruikt op het eiland. De straffen zijn sadistisch en buiten proportie. De directeur gebruikt gemeenschapsgeld om zijn leven comfortabeler te maken (hoewel de jongens dat niet weten), 'huisvader'

Bråthen misbruikt jongens. Het is dan ook niet zo vreemd dat ze zich op gruwelijke wijze willen wreken op Bråthen wanneer ze de macht hebben overgenomen; het is dan juist Erling, de zogenaamde moordenaar, die zijn menselijkheid bewaart.

In de ellendige omstandigheden bloeit er een vriendschap tussen Erling en Olav, twee jongens die heel verschillend zijn. Ze delen Erlings fantasie uit zijn brieven, waarin hij op een walvisvaarder zit in plaats van op het gevangenseiland; die lijkt ingegeven te zijn door de directeur, die tegen Erling zegt: 'Hier ben ik je kapitein, het eiland is mijn schip.'

Stijl

King of Devil's Island is gefilmd in donkere, kille tinten, veel blauw en grijs, als veruitwendiging van het grauwe leven dat de jongens moeten leiden. Het sneeuwlandschap op het eiland zou mooi kunnen zijn, maar is het niet: de kou versterkt nog de nare omstandigheden in de gevangenis.

Let ook op het allereerste beeld: we zien alleen maar grijs zeewater. We kijken met de blik van Erling, de zeeman voor wie het water vrijheid betekende. Nu staat het water voor hem voor gevangenschap, de (bijna-)onmogelijkheid om het eiland te verlaten. Nogal wat andere beelden hebben een diepere betekenis. Kijk bijvoorbeeld hoe de directeur in beeld gebracht wordt: de eerste keer dat we hem zien, is zijn gezicht verborgen door het kruis dat het houtwerk van het raam maakt, alsof ons al meteen verteld wordt dat hij niet deugt (terwijl Olavs gezicht netjes in een vierkant gevat is). Dat gevoel wordt nog versterkt als we zien hoe de directeur uit het zwart naar voren lijkt te komen bij zijn eerste gesprek met Erling.

Vragen (na de film)

- 1 Wat is je eerste indruk van Erling en Ivar (op de boot)? Hoe verklaar je Erlings reactie wanneer Ivar met hem mee wil bij de eerste vluchtpoging (terwijl Erling toen al wist wat er met Ivar gebeurde)?
- 2 Olav stelt zich van in het begin beschermend op tegenover Erling. Geef voorbeelden. Waarom doet hij dat, denk je?
- 3 Waarom zou Olav zo'n weerstand voelen om te gaan melden wat er met Ivar gebeurt?
- 4 Vergelijk het 'kantoor' van Bråthen met dat van de directeur.
- 5 Hoe staat de directeur aanvankelijk tegenover Bråthen? Respecteert hij hem? Hoe weet je dat?
- 6 Wat is de functie van de vrouw van de directeur in het verhaal?
- 7 Waarom maakt Erling een einde aan het wrede spel van de jongens met Bråthen na de opstand?
- 8 Waarom helpt Bjarne de jongens als ze in de kooien liggen?
- 9 Soms zien de personages iets voor wij het zien. Het rendier bijvoorbeeld, of het schip vol met militairen die de opstand moeten neerslaan. Wat is het effect daarvan?
- 10 Een van de militairen neemt in het voorbijgaan het kleinste jongetje gewoon onder zijn arm. Dat is een symbolisch beeld. Kun je dat uitleggen?
- 11 Wat vind je ervan dat er net op de plek waar zich dat alles afgespeeld heeft een moderne gevangenis is, waar de gedetineerden maximale vrijheid hebben?